

5754
D. A. N.

INSTRUCTIO
PEREGRINATORIS,

QVAM,

CONSENT. NOBILISS. FACULTAT. MEDICA
IN REGIA ACADEMIA UPSALIENSI,

SUB PRÆSIDIO

VIRI NOBILISS. ET EXPERIENTISS.

DN. DOCT. CAROLI
LINNÆI,

ÆQVITIS DE STELLA POLARI,

S:Æ R:Æ M:TIS ARCHIATRI,

MEDIC. ET BOTAN. PROFESSORIS REG. ET ORD.

ACADEM. SCIENT. UPSAL. STOCKHOLM. PETROPOL.

BEROLIN. IMP. NAT. CUR. LONDIN. MONSPEL.

TOLOS. ET FLORENT. SOCII,

PUBLICÆ CENSURÆ SUBMITTIT

ERICUS AND. NORDBLAD,

GEVALIA-GESTRICIUS.

IN AUDITORIO CAROL. MAJOR. D. IX. MAJI,

ANN. MDCCLIX.

H. A. M. S.

UPSALIÆ.

à
MADAME
LA BARONNE
CATHARINE
DE
HJERTA,
NÉE DE
CEDERSTRÖM.

MADAME,

Considérant les bienfaits, dont Vous
m'avez comblé, depuis le moment,
que j'ai eu l'honneur de Vous être con-
nu, & ceux qu'il Vous a plu, de repen-
dre en faveur de ma Mere; je me sens
penetré d'une reconnoissance, qui est au
de la toute expression. Je me croirois,
Ma-

Madame, le plus heureux des hommes, si j'avois d'autre moien que celui, qui s'offre aujourd'hui pour moi, a Vous marquer la sincerité de mes sentimens; c'est celui de la liberté, que je prens, de Vous dedier ce petit essai academique, qui par l'Eclat de Votre Nom, procurera tout le prix, que je puis attendre de mon ouvrage; & en même tems faire connoitre au public, que ce n'est qu'à Votre generosité, que Je suis redevable du fruit de mes travaux. Daignez Madame le recevoir, comme un aveu sincere des obligations, que je Vous ai, & que je ne cesserai de conserver au fond de mon coeur. Si le Ciel exauce mes foibles prieres, Vous jouirez Madame, & Votre Noble Famille, de toutes les prosperités, que peuvent aspirer les personnes de Votre rang. J'ai l'honneur d'etre avec un profond respect,

MADAME,

VOTRE

*très humble & très
obeissant serviteur*
ERIQUE NORDBLAD.

KAMMERSKAN,
ÅDLA FRU,
**CATHARINA
MARGARETA
NORDBLAD,**
MIN HULDASTA MODER!

Ingen ting kan mer syslosätta ett dmt sinne, än öfver-
hopande välgerningar.

Ifrån min spådesta ungdom, och då jag icke en gång
kunde sakna en ädd Fader, hafver jag varit en dryg
börda för Eder, Min Huldasta Moder, på hwilkens för-
swagade axlar min uppföstran hel och hållen lades;
Jag finner mig derföre stadna i så mycket större, ja i
den alldradjupasta skuld.

Nu, när jag ändteligen tänker i sjelfva verket vi-
sa något, af hvad mitt erkänssamma hjerta byser, består
hela min göfva i några pappersblad, som Eder egen kost-
nad bragt i ljuset. Upptag likväl, Huldasta Moder, det-
ta mitt ringa arbete, såsom ett tekn der till, att i vill-
jan ej brisler, fast förmågan fattas.

GUD then Högste belöne Eder, Min Huldasta Mo-
der, för all på mig använd omsorg och kostnad, och göra
Edra dagar många och nögda; jag ser då, att böner
blifva hörde, som utan uppehåll till himmelen sändas af
den, som med djupesta vördnad lefver,

ÅDLA FRU KAMMERSKAN,
MIN HULDASTA MODERS,

lydigste son,
ERIC NORDBLAD.

D. D.

§. 1.

Quantum publicis rebus privatisque adferant emolumentum, susceptæ ab iis *Literaria Peregrinationes*, qui acutiori gaudent mentis & oculorum acumine, haud facile quispiam dixerit. Sistuntur scilicet ubique peregrinantium obtutu, quæ mira animum varietate afficiunt, res in-

numera. Mores loquor exterarum gentium, vivendi rationes ac instituta, ut cuique propria ita diversissima, quæ eo omnia faciunt, ut & mores ipsis peregrinantibus formentur venustissimi, & iidem rerum pulcerrimarum utilissimarumque copia instructissimi, natali olim solo redditi, in ejus commoda vertere sciant quidquid suis usibus inferviturum exterorum excogitavit industria. Atque hoc ipsum in causa est, quod ex immensa, quibus Bibliothecæ scatent librorum mole, nulli a tam variis tamque diversis manibus terantur ac *Itineraria*, qua par est, diligentia & accuratione consignata, quum haud facile fuerit, qui in iis quod suo ardeat palato quidquam non inveniat. Nemini vero mortali-um quum ita esse felici contingat, ut plurimum, nedum omnium

A

scien-

scientiarum latifundiis emetiendis sufficiat, in certum scopum intendunt, quotquot inanem regionibus percurrendis operam non infumere apud animum suum constituunt. Hinc est quod canis ubique inhæreant alii vetustioris ævi monumentis, Historiæ lucem sceneraturi; alii in ea, quæ ad veram civitatis felicitatem qua demumcunque ratione promovendam apprime faciant, inquirent; alii, quæ sanitati inserviant, corporis vel tutandæ vel restituendæ, scire aveant; alia denique alii. Horum omnium vestigia legere & nobis, quidquid est virium, & hujus excederet operæ limites. Jucundissimum tantum *Historiæ Naturalis* ingressi campum, utpote quem nostrum aliquo jure dicere fas est, in eo præsentis opera occupabimur, ut succincte delineentur quæ sibi observanda existimet, qui exteras salutaturus regiones partes naturæ consulti digne adimplere voluerit.

§. II.

Tempus exteras adeundi terras qui elegerit, vigesimo quinto & trigesimo quinto ætatis anno interceptum optime fecisse censendus est, quum jam ætas ita maturuerit, ut tamen a senio non laboret. Qui junior itineri semet accinxerit, præterquam quod pluribus se periculis expositum existimet, videat ne rerum destituatur cognitione, quam, quum domi haurire potuerit, & opum & temporis, non auro minus æstimandi, jactura perquam gravi apud exteros, pluris quam pro opinione, emere habeat necesse. Cujus verò ad senectutem ætas vergit, vix absque sanitatis dispendio crebriores sustinere potest cœli mutationes cibique, & ferendas præterea itineris injurias; quin & a pristina derelictus animi alacritate, tardioribus etjam inter observandum utitur sensibus externis.

§. III.

Eo summo opere nitendum sibi judicet peregre profecturus, ut ea evitet omnia, quæ & inanem ejus operam

ram reddere, & ipsi perniciem accelerare possint. Hinc
 1. *Libidinem* caveat, corpori non solum sed animo, quin
 & vitæ inimicissimam. 2. *Æs* fugiat *alienum* eo sollici-
 tius, quod inde emergere in exteris terris nun-
 quam non sit difficillimum. 3. *Fraudes* vitet diligentissi-
 me, quum virtuti & veritati suus semper constet honos.
 4. *Politicos* nunquam *sermone* conferat, solamque sibi ma-
 gistratui, cujus in regione versatur, parendi curam æsti-
 met derelictam. 5. *Religioni* eorum, quibuscum vivitur,
 temere obloqui, rem putet aleæ plenissimam. Quin & 6.
auream, prouti dixeret veteres *Dietam* diligentissime
 colat, sibi que temperet, ubi in delicias inciderit gustui
 quam sanitati grationes, vina loquor exquisitiora, fructus
 & innumera alia; Intensio rem Caloris vim Frigorisque
 fugiat & vestibis probe arceat. 7. Denique *Lusus* vitet
aleatorios, angue pejus & cane, quum, quod plurimis
 accidisse fida testatur experientia, in opum & vitæ discrimen
 facile inducant, & cum temporis aliis insumendi ne-
 gotiis jactura nunquam non sint conjuncti.

§. VI.

Id vero præcipue agat Noster, ut nisi solida *Historiæ*
Naturalis cognitione instructissimus, & diligenti oculo lu-
 stratis natalis soli *regionibus*, Patriam non relinquat, ne
 aquam, quod ajunt, trans flumen quærat, & apud exte-
 ros ea addiscendi gratia sumtus eroget, quæ domi suæ vel
 gratis hauriendi occasio non defuerit. Bene secum actum
 sciat, si *pingendi* artem probe calluerit, cum pictura ima-
 ginem rei cuique feliciter sistat, quam descriptio vel
 summa accurate confecta. *Artem* etiam *sculptoriam*
 nosse, tanto minus flocci faciat, quanto acutius obvia
 quævis intueri debet oculo regulis munito artis, quam,
 quibus hoc munus plerumque demandari solet, artifices
 ut plurimum non peritissimi. Suarum, in viam jam con-
 jectus, partium ducat, in orbem quasi novum immissus,

omnia, non ut stupidum vulgus consuevit, sed ita *mirari*, ut nihil oculorum ejus & mentis effugiat aciem. *Naturam* in rebus describendis ita effingat, ut qui descriptas legerit, res ipsas oculis quasi cernere videatur. Fallaci ut plurimum memoriæ nequaquam fidens, in *adversaria* mox, & ita, ut fieri potest occulte, referat quidquid ipsi observatum fuerit, nec prius somnum capturus *lectum* pezet, quam omnia in ordinem redacta chartæ mandaverit. *Viros* semper salutet *litteratissimos*, qui faciliorem sui dabant copiam, quo altius in scientiarum adyta eum penetrasse perlexerint, indeque tantum se utilitatis reportaturum sciat, quantum vel diuturna maxime aliorum conversatio nequaquam promittere possit; præterquam quod hinc in itineribus discat ad hominum ingenia quorumcunque suos componere mores, & quemadmodum virtus sibi latam ubique munitiam, lætus animadvertat; cautius etiam mercari addiscit, & commercia aperiendi literaria occasionem nanciscitur commodissimam, & ea colligendi, quæ tandem ex senectute laborantem animum jucundissima afficiant præteritorum memoria. Pluribus vero distractus, quum quidquam facile prætermittat, alienum forte non fuerit, brevem heic sistere observandorum elenchum, ut quæ uno die neglexerit, altero nequaquam missa faciat.

§. V.

ITINERARIA quum tantum non innumera lucem viderint publicam, paucissima tamen nos habemus sermone patrio confecta. Qui in illis condendis desudarunt, quum scientiæ rerum naturalium rudes plurimi fuerint, obscure adeo, quæ viderant ipsi, cum aliis communicarunt, ut Oedipus sit oportet, qui eos intelligat, intelligi modo si unquam possint. Veterum mihi semet probarunt maxime *Bellonii Itinerarium* & *Kæmpheri amœnitates exoticæ*. Nostro hoc tempore, quum ad summum fasti-

fastidium præproperegressu adscenderit *Naturalis Historiæ* cognitio, optima nobis dedit & perfectissima, Immortali laudum præconio extollenda incredibilis Nostratum industria, utpote: *Kalmii Iter Americanum*, *Hasselquistii Iter Palestinum*, *Osbeckii Iter Indiæ Orientalis*, *Löflingii Iter Hispanicum* & quæ nec infimo loco nominanda forent, *N. Præsulis Iter Oelandicum*, *Gothlandicum*, *Westrogothicum*, *Scanicum*, ut ceteros taceam *N. Præsidis discipulos*, qui variis perlustratis regionibus ea collegere, unde scientiæ naturali lux affulsit maxima,

§. VI.

ITER.

Viamensiones, diversoria, urbes, provinciæ, pagi, præ-tiumque itineris, quemadmodum sint comparata vulgo observant qui peregre proficiscuntur. Adferunt hæc omnia magnam iis utilitatem, qui eandem calcabunt viam, designando scilicet & indice quasi digito monstrando ea, quæ in hisce locis observata fuere. Sed hæc sicco pede præterire liceat.

§. VII.

GEOGRAPHICA.

REGIONIS *Longitudo, Latitudo, & Situs Montosus, Campestris, Paludosus, Sylvaticus.*

TERMINI regionis, quos *Littora, Lacus, Flumina, montium Fuga* &c. ut plurimum reddunt insignes.

MAPPA *Geographica*, si adfuerit regionis, insignem usum habet; in ea propria etiam conjicere adnotata abs re non fuerit.

GEOGRAPHIA vero est vel *naturalis* vel *artificialis*. Illius ut plurimum *Fuga montium, Fluvii majores, & Lacus* terminos constituunt; hæc insignioribus *Urbibus Viisque publicis* suam debet originem. Sed hæc omnia nostrum jam minus veniunt sub examen.

§. VIII.
PHYSICA.

Flunt observationes Physicæ, præcipue circa res in singulis *Elementis* obvias, inprimis vero notanda veniunt:

TERRÆ.

MONTES altiores conscendantur, *prospectus* ab illis in subjacentes regiones observentur, *Altitudo* eorum *Barometris* metiatur, *Præcipitia*, si quæ fuerint & *fractura*, attente considerentur.

LAPIDUM species, inprimis vero *Strata lapidum* & *terrarum*, quantum fieri potest, non prætermittantur; *Cryptæ* etiam subterraneæ perquirantur, cum quid visu dignum nunquam non habeant. Heic non minus quam in aliis locis probe dispiciendum est, an dentur quædam *diminutionis Aquarum* & continentis dilatationis indicia.

MARIS Littora, Portus, Fluxus & refluxus, *Fluvii* navigabiles & impervii, eorundemque *Cataractæ* insigniores, *Fontes* præstantiores, acidulæ, falsæ, thermæ; *Lacus*, eorumque natura & indoles.

AER an apricus, serenus, salutaris aut impurus seu noxius fuerit, una cum suis causis, quæ ex situ plerumque esse solent, inprimis vero ex *aquis* stagnantibus, quæ putredine corruptæ, aërem corrumpunt.

CALORIS summus gradus æstate, & frigoris hyeme in thermometro, vulgari apud nos hodie usu recepto, notetur; *Vernationis* tempus determinetur ex *Frondescencia* & *Defoliatione* arborum, ut inde mensuretur æstas.

§. IX.

LITHOLOGICA.

TERRÆ communes: *Humus*, *Argilla*, *Arena*, *Sabulum*, *Creta*, cum proportionata cujusque quantitate & mixtionibus.

SAXA qualia? quæ variis in terris varia esse solent, & subjacentem terram non parum illustrent.

PETRÆ

PETRÆ primariæ: *Cos, Silex, Schistus, Calx, Talcum.*
 CONCRETATA, uti *Stalactites, Topbus &c.*

PETRIFICATA tam rariora, quam vulgaria magis.

MINERÆ, cum suis speciebus, venis, immixtis rarioribus.

Lithogenesis præcipue oculo observetur, ut sufficientes aliquando suppetant observationes in generatione satis adhuc obscura lapidum, inprimis minerarum.

Specimina lapidum sollicitè colligantur & asserventur.

§. X.

BOTANICA.

FLORA regionis, si quæ prodit, præprimis acquiratur, si minus ipse eam qualitercunque conficiat, adjectis nominibus incolarum; præcipue vero rariores & adhuc obscuras plantas delineet & illustret; *Botanicos* regionis sollicitet, ut sibi monstrent, ubi habitent plantæ, quas ipse invenire nequit; Plantæ rariores legantur & exsiccentur; *locus* cuique adscribatur, & si fieri potest, *semina* rariorum colligantur, ut sementis earum domi fieri possit, quo totus earum progressus perspiciatur. Videat præterea quænam plantæ maxime communes in ista regione sint, & quid ad id faciat *solum terræ*, quin & situs regionis; in causas inquiret, cur ibi non vigeant, quæ in finitimis regionibus florent.

SYLVARUM conditio, & quibus maxime *Arborum* speciebus abundant, inprimis vero magnitudine reliquis præstantiores observentur, quarum trunci crassities & altitudo mensurari debent, annis ad circellorum numerum computatis.

Stationes plantarum, ut fundamentum omnis plantarum culturæ, in herbationibus ejus accurate sunt observandæ, & *Calendarium Floræ* augendum plantis, quæ nondum in illud introductæ sunt.

§. XI.

ZOOLOGICA.

ANIMALIA *rariora* accurate describantur qua figuram, alimenta & mores; singula afferentur quemadmodum in *Instructione Musei* dictum est.

MAMMALIUM Inprimis exterorum historia probe conficiatur; inter describendum sollicite inspicendi *dentes, suturæ, verrucæ, mamme, pedes &c.*

AVIUM numerentur sedulo *remiges & rectrices*; alimenta earum, *nidificationes & migrationes* non præmittantur.

PISCES qua *dentes & pinnas* describantur, ad situm præcipue *pinnarum ventralium* omniumque *radios* attendatur, *spinosa* sint an *mutica*? *Cauda* an *bifurca*, *integra* aut *acuminata*; locus etiam singulis proprius, nec non *modus & tempus coeundi* ad *Calendarium Floræ* determinetur.

AMPHIBIA *exotica*, minus cognita, feruntur in spiritu vini; in *Serpentibus telarum* structura & *scutorum* numerus ineatur.

INSECTA *exotica* diligentissime quærantur, in incrementa ejus scientiæ, quæ nostro hoc tempore & cœpit, & ad summum fere apicem perducta est. Capi autem commode possunt, *Forcipe Clerckiano & excipula*; acubus dein transfixa afferentur in *Scatulis* fundo subere strato confectis; transferantur dein in *Arculas* viridi cæra obductas, ne *Tineis Domestibus &c.* in victum cedant; investigentur, quoad fieri potest, *hospita eorum Flora*, quid utilitatis aut noxæ adferant hæc insecta, quos habeant hostes, quas subeant metamorphoses, & quorum denique maxima in regione copia.

▼ **VERMES**, quorum historia etjamnum præ ceteris manca est, sollicite sunt describendi & depingendi, inprimis vero

vero *Intestina*, *Mollusca* & minima *Zoophyta*; animal-
cula hæc molliora in spiritu vini immergenda, ne mor-
tua facile evanescant. *Testacea*, *Lithophyta* & *Zoo-
phyta* sedulo quærantur ad ripas aquarum, ut earum
suppetant specimina manifesta.

Ex his omnibus tantum colligi debet, quantum *Mu-
seo* instruendo satis sit, ut ea oculis usurpare liceat, ubi-
cunque ita fuerit visum.

§. XII.

OECONOMICA.

Oeconomia privata, quæ non est nisi historia natu-
ralis applicata, ad vitam humanam commodius transeun-
dam, sollicitam valde nostri curam sibi exposcit.

LAPIDEA.

FODINARUM situs, Matrix, Venæ, profunditas pari-
ter ac methodus fodiendi & extrahendi metalla ac a-
quam, sub examen vocentur. Quæ in usu sint machi-
næ, nec non *Ustrinarum* *Furnorumque* prærogativæ
investigetur.

SALIUM *Nitri*, *Aluminis*, *Vitrioli* præparandi ratio
non negligatur.

SULPHUR commune, *Arsenicum*, quomodo conficiatur,
videat.

CALCIS ustio *Laterumque*, quibus ædificia exstruantur,
Marmorum politura, quin & *Gypsi* & *Lithontracis* fra-
cturæ & strata.

Cæspitum sectio, qui lignorum loco igni fovendo infer-
viunt.

Terræ cultæ variæ species, differentes situ, mixtione, prin-
cipiis, cum ejusdem emendatione; Imprimis *Paludum*
cæspitosarum metamorphosis artificialis in prata.

Arena volatilis, quid noxæ adferat, & qua ratione pacat-
ta reddi possit.

Sterquilini denique curam & augmentum ad lætificandos agros & prata, observet.

VEGETABILIS.

AGRICULTURA: *Cerealia*; inprimis Triticum, Secale, Hordeum, Avena, Oryza &c. nec non Helxine, Fabæ, Lentæ, Pifa, observanda veniunt.

Agriculturæ instrumenta, utpote arandi, refuleandi, occandi, stercorandi, ferendi modus, una cum tempore & methodo, quo meti, ficcari, & flagellari soleant frumenta; quot dies inter annui cujuslibet frumenti sementem & messem intercedant, observet; quæ in agris herbæ segeti remoras pariant, & qua ratione suffocentur.

Hortorum ornamenta, delineationes, Sepes, Pergulæ; flores coronarii, Mapalia, & Hybernacula attente considerentur.

Pomone arbores & methodus plantandi attendatur.

Macelli plantas culinares commodissima & proficua maxime colendi ratione.

Officinales Pharmaceuticas & Tinctorias cum suis speciebus, cultura, & colligendi ratione.

Monotropha; ut Vineta, Lupuleta, Oliveta, Tabaci, seminumque pro Olei expressione, cultura.

Pratorum emendatio, per purgationem, pingvificationem, inclusionem, terræ sterilis mutationem in fertilem; fœni denique messis, & illatio in horrea.

Sepimenta quomodo fiant, vel ex ligneis trabibus, terra in aggeres congesta, virgultis, lapidibus & fruticibus; ad portarum structuram attendat; præcipue vero disquirat, quænam arbusculæ *sepibus* vivis inserviant maxime, una cum plantatione & cura eorum.

Arborum plantatio, in ornamentum, tranquillitatem, lucos & nemora,

Sylvarum conservatio & exustio, excisio, res carbonaria, ad picem, tigna, trabes, malos nauticos & materiam navium, habenda ratio.

ANIMALIS.

PECORUM cura, quibus pecoribus destinata? quæ & qualis Madra? qui modus augendo stercore? lactis indoles & præparatio; pecorum æstivatio, coërcitio, hybernatio, oibatio, saginatio, mulo-Medicina; specialis cura Ovium, Caprarum, Equorum, Suum &c.

AVIUM species, domus, cibus, cultura, castratio, saginatio: cicurium non minus, quam sylvaticarum.

PISCINÆ, qua ratione optime struantur, quomodo pisces plantentur, cibentur, & hyeme conserventur.

APIARII commodissima instructio, una cum historia Apum & cultura; enumeratio Florum præcipuorum, ex quibus colligant Mel aut Ceram; ejus præstantia, mulctandi modus, examinis coërcitio; & quomodo suis ab hostibus defendantur & hyeme conserventur Apes.

BOMBYCUM cultura; ovorum exclusio, cibus, somni, metamorphosis, coitus; *serici* glomeratio & ulterior præparatio.

OSTREARUM cisternæ; modus aperendi mætres; *Margaritarum* & ipsius margaritæ plantatio.

VENATUS ad extirpanda animalia œconomix noxia.

MAMMALIUM, uti Ferarum & Glirium expulsio, Pecorum venatus, Phocarum & Balænarum piscatura; modis & instrumentis, quæ hunc in finem excogitavit humana industria.

AUCUPIA; cavæ Accipitibus, Falconum illusio; venatus Tetraonum, laquei Passerum, Perdicum coërcitio, Alaudarum, Anatum, avium aquaticarum deceptio; cetera.

PISCATURA; qua ratione commodissime, quæque piscium species capiatur, conservetur & præparetur.

INSECTORUM uti *Cimicum, Pediculorum, Palicum, Blattarum, Gryllorum* in ædibus, *Larvarum arborum, pratorum, agrorum & utensilium* extirpatio. *Teredo navalis* quomodo caveri possit.

§. XIII.

DIÆTETICA.

AERIS commodæ inhabitationi domus inserviunt & vestes; attenlat igitur ad

DOMORUM exstructionem, ex ligno, lapide, argilla subacta peristyliis; ad tecta, pavimenta, januas; formam etiam externam & internam concamerationem, tam in pagis quam in urbibus. Modum sciscitetur, Mucorem unctuosum cavendi. *Ignis* alimenta notet, utpote ligna, cæspites, *Lithantraces*, reliqua; *Lectorum* formam locumque commodissimum; *Fenestras*; aream Villæ; sordes quomodo expurgentur, aquæ ducantur & conclavia exornentur.

AMICTUM incolarum, ex lino, lana, pellibus, serico; vestium formam; luxui magis an usui commoda?

CIBATIONEM; videat quodnam præcipue ciborum genus in deliciis habeant; an vitam vivant incolæ phytphagam, carnivoram aut piscivoram; an sale conditos adhibeant cibos, aut insulos; quæ inde commoda aut incommoda in sanitatem corporis redundant?

CULINA; artem Coquinariam non existimet negligendam, imprimis quæ panificiis inserviant, ubi notanda veniunt molendinæ, ipsa panis præparatio, & furni illi coquendo destinati.

POTUS; qualis sit aqua, & quid ad sanitatem conferat; qua ratione potus conficiatur artificialis, utpote *Cerevisia, Mustum, Cidra, Vinum*; quomodo exstruendæ *Celle* vinariæ, & quæ pellendo sub æstatem calori, ope glaciæ inserviunt.

LUXUM nationis: usum *Coffeæ*, *Theæ*, *Vini*, *Spiritus vini*; *saccharatorum*; *commestationes*; horumque singula quæ noxæ sequantur.

OPERATIONES, quibus victum paraturi, maxime occupentur incolæ, quantam illis operam dent, & in quibus aliis præstent; operationes manuariæ, manufactoria, laboratoria, instrumenta & opificia; quid ex hoc labore corpori utilitatis aut detrimenti adferatur; vivendi ratio, an servilis nec ne, ipsique segnes aut alacres?

Instrumenta, quibus operationes suas exercent, minusque vulgaria describenda & delineanda, utpote quæ interviunt in Re Lapidea, Vegetabili & Animalis; scilicet in Agricultura, Horticultura, venatu, piscatura &c. nec omittenda sunt, quæ transferendis mercibus terræ marique interserviunt.

PROPAGATIO; an vita illis casta aut dissoluta? an sterilitate mulieres laborent? quænam liberos educandi ratio? *Mores*; quibus præcipue affectibus ducantur? ritus *Nuptiales*, *Pædobaptismales* & *Sepulcrales*, eorumque fontes & causæ.

§. XIV.

MORBI.

Morbi & *rariores* observentur, & in *endemicorum* præcipue ac popularium origines inquiratur. Invisantur *Nosocomia*, ut, quibus ut plurimum vulgus infectum corripiatur, constet.

Medicamenta quænam a Medicis præcipue adhibeantur, non modo, sed & *medicamina domestica*, vulgo usitata, sedulo investigentur. A Medicis quærat, quænam huic vel illi morbo inventa fuere maxime *specificæ*, una cum modo quo recipiantur & dosi. In *Pharmacopœa* inquiratur in ista medicamenta, quæ nondum in patriam introducta sunt; sedulo imprimis inquiratur in vegetabi-

lia, ex quibus obscura a luce officinalia prognata; quin
& Præparata optima, & Compositiones selectæ notentur.

§. XV.

ADDENDA.

Ulterius progredi non licet, ne meos forte limites transgressus, aliis, quam ipse non novi, viam monstrare velle videar, pluraque uni observanda injungere, quam quibus facile sufficiat. Multa præstiterit, qui modo eorum, quæ dicta sunt, ullum prætermittere nolit. Patiatur tamen peregre profecturus, quod coronidis loco, tribus, quod ajunt, verbis moneam, ne prætermittat unquam:

1. *Curiosos* invisere, qui rerum naturalium collectionibus insignioribus ditati sunt, quum unum sæpius *Museum* fervet animalia, aves, serpentes, pisces, insecta, conchyliæ, vegetabilia, lapides, instrumenta, machinas, vestimenta, & tantum non innumera, ita rara, ut ea videnti, nulla forte unquam suppetat occasio.

2. Eruditionis fama in alio quovis scientiarum genere *Clarissimos* salutare. Honori & laudi sibi reputet eos vidisse, eorumque fructum fuisse colloquio, qui splendidissimorum instar siderum suos late radios spargunt, quorumque actiones habere perspectas nemo non avet. Quod scientiæ, aliis neglectæ penitus, ad summum apud alios culmen evectæ sint, quum rationes non desint, in eas sedulo sibi inquirendum, paremque literatorum *Mæcenatibus* honorem habendum putet. Nec ea prætereant, quæ publicam ad rem spectant: quemadmodum itaque legibus sua servetur sanctitas illibata, suoque ut quivis officio defungatur, absque pœnis adigi possit; quemadmodum *urbes*, pagi & vici a sordibus reddantur immunes, & salubres incolis mansiones præbeant; quemadmodum denique immunitatibus, exiguo rerum venalium pretio, artibus & disciplinis, aliaque quacunque de causa, allecti undique
omnis

omnis generis homines fixas ibi sedes eligere soleant, diligenter observet.

3. *Historica*, ut *Doctorum biographias*, quin & *Antiquitates*, *monumenta sepulcralia*, *lapides Runicos*; reliqua non omittat.

4. *Commercia* & alia, artes manuaras spectantia, quæ, quantum ad communem conferant felicitatem, nemini non constat, probe videat & observet, quomodo justo hominum laborantium numero, proventus regionis augeantur; in suos usus vertantur, & in alias commode terras exportentur, quantumque inde lucri ad incolas redundet; nec ea negligat, quibus eos destitui, non patitur exterorum industria.

§. XVI.

Præcipua hæc sunt, ad quæ, exteras salutaturus regiones, sibi attendendum sciat. Plura essent fateor, & pene innumera, sed omnia recensere, & præter scopum esset, & in tempus facultatesque meas, non omnino permagnas injurium. In his vero, quæ enumerata sunt, qui suas digne adimpleverit partes, aut se molli torpulis otio, aut frustraneas fecisse erogationes, nullo sane jure quæsturum arbitramur.

Nulla dies sine linea.

